

ГРАМАТИЧНІ НОРМИ

*Коли думка потрапляє на рейки
відшліфованих сторіччями граматичних структур,
то стає напрочуд чіткою та стрункою,
а ми дістаємо змогу керувати нею.*

Пилип Селігей

Важливий складник в обороні своєї мовної автохтонності – досконале володіння граматичними (морфолого-синтаксичними) нормами. На відміну від лексичних, граматичні норми вирізняються більшою стабільністю. Однак вони зазнали чимало „репресій” за радянських часів. Пам’ятаймо: граматична система української мови має яскраво окреслені національні ознаки (як-от: *кличний відмінок іменників, паралельні відмінкові закінчення -ові, -еві та -у, -ю у давальному відмінку іменників другої відміни чоловічого роду назв істот* тощо), нехтувати якими в мовленнєвій практиці – злочин супроти буття мови.

Сподіваємося, що запропоновані словниково-довідникові матеріали допоможуть не тільки пересвідчитися в знанні теоретичних основ морфологічних і синтаксичних норм української літературної мови, а й, удосконаливши практичні вміння, отримувати насолоду від естетично та граматично довершених зразків власного усного та писемного мовлення.

Цікавинка

Першою граматичною працею власне української мови вважають „Граматику” („Граматыка словенская”, 1643 року) Івана Ужєвича. Ця рукописна пам’ятка зберігається в Національній бібліотеці Франції, її автор – студент теології Сорбонського університету. Граматичний опис виконаний латинською мовою, але весь матеріал поданий українською (книжною літературною мовою XVI–XVII ст.).

РІД НЕВІДМІНЮВАНИХ ІМЕННИКІВ

Увага! Морфологічна компетенція: рід невідмінюваних іменників

На практиці часто виникають проблеми з визначенням роду невідмінюваних іменників і, закономірно, правильним поєднанням їх з іншими словами в реченні. Традиційно рід невідмінюваних іменників визначають так:

а) назви осіб чоловічого або жіночого роду – відповідно до статі (*денді, сер* – чоловічого роду; *міледі, інженю* – жіночого роду);

б) назви тварин – здебільшого чоловічого роду (*поні, шимпанзе, фламінго*), але *івасі* (риба), *цеце* (муха) – жіночого роду;

в) назви предметів, опредмечених дій, спеціальні терміни – середнього

А	відео, <i>с.</i>	Є
авто, <i>с.</i>	візаві, <i>ч. і ж.</i>	євро, <i>ч. і с.</i>
алібі, <i>с.</i>	Г	Ж
альма-матер, <i>ж.</i>	гран-прі, <i>ч. і ж.</i>	жалюзі, <i>с. і мн.</i>
ампула, <i>с.</i>	графіті, <i>мн.</i>	желе, <i>с.</i>
асорті, <i>с.</i>	гуру, <i>ч.</i>	журі, <i>с.</i>
аташе, <i>ч.</i>	Д	З
ательє, <i>с.</i>	депо, <i>с.</i>	зеро, <i>с.</i>
Б	дзюдо, <i>с.</i>	зомбі, <i>ч. і мн.</i>
барбекю, <i>с.</i>	динамо, <i>с.</i>	зулу, <i>ч., ж. і мн.</i> (народ) і <i>ж.</i> (мова)
бароко, <i>с.</i>	диско, <i>с.</i>	І
бінале, <i>ч.</i> (фестиваль) і <i>ж.</i> (виставка)	доміно, <i>с.</i>	інкогніто, <i>ч. і с.</i>
бізнесвумен, <i>ж.</i>	досье, <i>с.</i>	інтерв'ю, <i>с.</i>
бітлз, <i>ч. і мн.</i>	Е	інтермецо, <i>с.</i>
бра, <i>с.</i>	ельдорадо, <i>с.</i>	К
бюро, <i>с.</i>	ембарго, <i>с.</i>	какао, <i>с.</i>
В	есе, <i>с.</i>	каланхое, <i>с.</i>
вето, <i>с.</i>	есперанто, <i>ж. і с.</i>	камікадзе, <i>ч.</i>
	еспreso, <i>с.</i>	

кантабіле, <i>с.</i>	Л	міс, <i>ж.</i>
капучино, <i>с.</i>	леді, <i>ж.</i>	місіс, <i>ж.</i>
караоке, <i>ч. і с.</i>	лібрето, <i>с.</i>	морзе, <i>с.</i>
карате, <i>с.</i>	лобі, <i>с.</i>	Н
карт-бланш, <i>ч.</i>	лото, <i>с.</i>	ноу-хау, <i>с.</i>
касско, <i>с.</i>	люкс, <i>ч.</i>	О
кафе, <i>с.</i>	М	онлайн, <i>ч.</i>
кашне, <i>с.</i>	мадам, <i>ж.</i>	оригамі, <i>с.</i>
кашпо, <i>с.</i>	маестро, <i>ч.</i>	П
кіно, <i>с.</i>	майя, <i>ч., ж. і мн.</i> (народ) і <i>ж.</i> (мова)	пані, <i>ж.</i>
кліше, <i>с.</i>	макраме, <i>с.</i>	панно, <i>с.</i>
колібри, <i>ч. і ж.</i>	максі, <i>с.</i>	папараці, <i>ч., ж. і мн.</i>
кольє, <i>с.</i>	манго, <i>с.</i>	пап'є-маше, <i>с.</i>
комі, <i>ч., ж. і мн.</i> (народ) і <i>ж.</i> (мова)	манто, <i>с.</i>	парі, <i>с.</i>
комільфо, <i>ч.</i>	мас-медіа, <i>мн.</i>	пенальті, <i>с.</i>
комюніке, <i>с.</i>	медіа, <i>с. і мн.</i>	піаніно, <i>с.</i>
конферансьє, <i>ч. і ж.</i>	меню, <i>с.</i>	плацебо, <i>с.</i>
кредо, <i>с.</i>	метро, <i>с.</i>	попурі, <i>с.</i>
купе, <i>с.</i>	міді, <i>с.</i>	портмоне, <i>с.</i>
кютюр'є, <i>ч.</i>	міні, <i>с.</i>	проміле, <i>ж.</i>

ЧИТАТИ ДАЛІ

роду (*алібі, кашпо, кредо, сальдо, реноме*);

г) назви страв – середнього роду (*суфле, ескімо, філе, канане, рагу*);

г) назви мов – жіночого роду (*гуарані, комі, пушту, урду*);

д) географічні назви – за граматичним родом загального іменника, який є родовою назвою (*Баку, Абу-Дабі* – середнього роду, бо *місто*; *Ай-Петрі, Кіліманджаро* – жіночого роду, бо *гора*; *Сомалі* – чоловічого роду, бо *півострів*; *Гаїті* – чоловічого роду, бо *острів*; *Сомалі, Гаїті* – жіночого роду, бо *країна*);

е) літерні абrevіатури – за родовою ознакою стрижневого слова (*ООН* – жіночого роду, бо *організація*; *АТО* – жіночого роду, бо *операція*) тощо.

Проте ці рекомендації не вичерпують можли-

вих варіантів уживання невідмінюваних іменників, тому, якщо виникають труднощі, краще скористатися запропонованою добіркою або тлумачними словниками.

Увага! Морфологічна компетенція: *євро* – іменник середнього роду

Спільна регіональна валюта країн Європи *євро* в усіх мовах, що мають середній рід, належить саме до цього роду. Так має бути і в українській мові. Тож потрібно казати *одне євро*, а не *один євро*.

протеже, ч. і ж. профі, ч. і ж. псевдо, с.	суахілі, ж. (мова) і ч., ж. і мн. (народ)	фіаско, с. фігаро, с. фойє, с. фоліо, с. фортепіано, с. фото, с. фрау, ж. фрейлейн, ж.
Р	Т	
радіо, с. резюме, с. реноме, с. ретро, с. рефері, ч.	табло, с. табу, с. таї, ж. (мова) і ч., ж. і мн. (народ) таксі, с. танго, с. тату, с. торі, ж. (партія) і ч. (член партії)	
С	У	Х
сальдо, с. сальто, с. самбо, с. (боротьба) і ч. і ж. (метис) сек'юриті, ч. (охоронець) і ж. (служба) сопрано, с. (голос) і ж. (співачка) статус-кво, ч. і с. стерео, с.	торнадо, ч. тріо, с. турне, с.	хакі, ч. (колір); ж. (тканина); с. (заглиблення в пустелі) хобі, с.
	Ф	Ц
	ультра, ч., ж. і мн.	цунамі, с.
	Ф	Ш
	факсиміле, с. фарсі, ж. фен-шуй, ч.	шапіто, с. шосе, с. шоу, с.